



Vademecum Nauczyciela

Wdrażanie podstawy programowej w szkole ponadpodstawowej

Scenariusze zajęć dla doradców metodycznych

Język polski



Moduł 1, 2, 3, 4



MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

ORE OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

JĘZYK POLSKI

SCENARIUSZ WYKŁADU

MODUŁ 1

Autorzy: dr Renata Bryzek, dr Wioletta Kozak

Temat: Założenia „nowej” podstawy programowej języka polskiego w szkole ponadpodstawowej

Czas: 2 godz. dydaktyczne

Cele zajęć:

Uczestnik po zajęciach powinien wykazać się:

Znajomością

- założeń podstawy programowej
- różnic w nauczaniu języka polskiego w zakresie podstawowym i rozszerzonym

Rozumieniem

- zapisów wymagań ogólnych
- zapisów szczegółowych podstawy programowej

Umiejętnością

- stosowania założeń podstawy programowej w praktyce

Metody pracy:

- elementy wykładu
- dyskusja
- wymiana doświadczeń

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa

Materiały dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna
- podstawa programowa języka polskiego

Przebieg zajęć:

1. Czynności organizacyjne.
2. Zajęcia rozpocznij od przypomnienia nowego ustroju szkolnego zgodnie z ustawą *Prawo oświatowe*. Przy omawianiu struktury szkół branżowych należy podkreślić, że uczeń po branżowej szkole II stopnia może przystąpić do egzaminu maturalnego (**slajd 3**) – 3 min.
3. Zaprezentuj rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej (**slajd 4**). Zwróć uwagę na tę informację, ponieważ w internecie można odnaleźć różne wersje rozporządzenia, odbiegające znacznie od wersji ostatecznej – w szczególności chodzi o wykaz obowiązkowych lektur. Następnie omów miejsce podstawy programowej w systemie edukacji, połączone z harmonogramem wdrażania reformy (**slajd 5**). Slajd ten informuje, że reforma edukacji w szkole ponadpodstawowej rozpoczyna się w 2018 r. opublikowaniem rozporządzenia w sprawie podstawy programowej; w 2020 r. planowane jest opublikowanie informatorów maturalnych; w roku szkolnym 2022/2023 odbędą się egzamin w nowej formule. Natomiast (**slajd 6**) przypomina główne funkcje i założenia egzaminu maturalnego zgodnie z założeniami ustawy *Prawo oświatowe*. Przy omawianiu podpunktów połącz nacisk na obowiązek zdania egzaminu z jednego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym i omówić z uczestnikami konsekwencje dydaktyczne wynikające z tego przepisu prawa – 5 min.
4. Cele kształcenia ogólnego w liceum i technikum, wypisane z preambuły do podstawy programowej, zostały zamieszczone na **slajdach 7, 8**. Najpierw ogólnie omów, co jest filozofią – założeniem kształcenia ogólnego wszystkich przedmiotów w szkole ponadpodstawowej. Uczestnicy zajęć powinni przeanalizować cele, posegregować je i skatalogować. Po dyskusji zestaw uwagi uczestników z przedstawionymi na następnym slajdzie obszarami, do których odnoszą się wypisane cele:
 - odniesienia do wiedzy jako podstawy kształcenia umiejętności – kolor fioletowy;
 - umiejętności myślowo-językowe, krytyczne myślenie, wyrażanie własnych sądów – kolor czerwony;
 - postawy i zainteresowania uczniów – kolor zielony.Przedyskutuj z uczestnikami, które cele kształcenia ogólnego mogą być realizowane na lekcjach języka polskiego i w jakim zakresie – 10 min.
5. Analogicznie do celów kształcenia omów umiejętności kształcone w liceum i technikum, ze szczególnym uwzględnieniem myślenia, oraz przedyskutuj z uczestnikami, które umiejętności i w jakim zakresie można kształcić na lekcjach języka polskiego (**slajdy 9, 10**) – 5 min.
6. Po omówieniu założeń całej podstawy programowej omów filary założeń podstawy programowej języka polskiego na wszystkich etapach kształcenia:

- powrót do uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
 - wprowadzenie po raz pierwszy w sposób systemowy elementów retoryki do podstawy programowej języka polskiego;
 - funkcjonalne podejście do kształcenia językowego oraz integralne traktowanie zagadnień języka i komunikacji, literatury i kultury w wyniku postrzegania języka nie tylko jako narzędzia komunikacji, ale najważniejszego składnika kultury;
 - wyeksponowanie samokształcenia uczniów jako umiejętności, m.in. samodzielnego organizowania sobie warsztatu pracy, docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania (**slajd 11**) – 3 min.
7. Konsekwencją tych założeń podstawy programowej jest jej struktura (**slajd 12**):
- I. Kształcenie literackie i kulturowe (proszę podkreślić, że w nazwie pierwszego obszaru jest wydzielenie z tekstów kultury i utworów literackich);
 - II. Kształcenie językowe (w jego skład wchodzi cztery moduły: gramatyka języka polskiego, zróżnicowanie języka, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja);
 - III. Tworzenie wypowiedzi: składa się z dwóch modułów – elementów retoryki oraz mówienia i pisanii;
 - IV. Samokształcenie – 3 min.
8. Następnie przedstaw założenia przedmiotu: język polski, w szczególności zwrócić uwagę na:
- chronologiczny układ treści (**slajd 13**);
 - konieczność rozwijania kompetencji językowej i integracji wewnątrzprzedmiotowej (**slajd 14**);
 - przydział materiału dla klas I–III do czasów wojny i okupacji włącznie, klasa IV – od roku 1945 (**slajd 14**) – 3 min.
9. **Slajd 15** zestawia cele ogólne szkoły podstawowej i ponadpodstawowej. Kolory zastosowane na slajdzie pokazują wspólne obszary dla obu etapów kształcenia. Omów z uczestnikami różnice między poszczególnymi zapisami i ich konsekwencje dydaktyczne – 10 min.
10. Najważniejszym założeniem w I obszarze jest kształcenie ucznia jako krytycznego czytelnika. Omów wymagania z podstawy programowej, które dotyczą tych kompetencji (**slajdy 16–21**) – 7 min. Kolory: żółty oznacza wprowadzaną wiedzę, zielony – kształconą umiejętność.
11. Przejdź do omówienia założeń II obszaru podstawy programowej – kształcenia językowego. Najpierw przedstaw postulaty językoznawców dotyczące edukacji językowej w szkole (**slajdy 22–24**), potem założenia w zakresie kształcenia językowego (**slajdy 25, 26, 27, 28**), kompetencje językowe (**slajd 29**), a następnie kompetencje komunikacyjne (**slajd 30**) – 10 min.

12. Podsumuj założenia kształcenia językowego w nowej podstawie programowej (slajd 31–33) – 3 min.
13. Zapytaj uczestników, czy założenia podstawy programowej są zrozumiałe, oraz przeznacz czas na ewentualne wyjaśnienia – 3 min.
14. Czas na pytania i wyjaśnienia wątpliwości uczestników. Podsumuj modułu – 6 min.

JĘZYK POLSKI

SCENARIUSZ WARSZTATÓW

MODUŁ 2

Część 1

Autorzy: dr Renata Bryzek, dr Wioletta Kozak

Temat: Integracja kształcenia w „nowej” podstawie programowej

Czas: 2 godz. dydaktyczne

Cele zajęć:

Uczestnik po zajęciach:

- zna wymagania szczegółowe w zakresie wszystkich obszarów kształcenia
- zna strategię integracji kształcenia wewnątrzprzedmiotowego
- zna sposoby integrowania treści kształcenia
- rozumie znaczenie integracji kształcenia dla rozwoju ucznia
- interpretuje utwory literackie i teksty kultury, z wykorzystaniem strategii integracji kształcenia wewnątrzprzedmiotowego

Metody pracy:

- elementy wykładu
- praca w grupach
- dyskusja
- wymiana doświadczeń

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa

Materiały dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna
- podstawa programowa z języka polskiego
- karta pracy 1

Przebieg zajęć:

1. Czynności organizacyjne – 2 min.
2. Prowadzący przypomina wymagania podstawy programowej w zakresie warunków i sposobu jej realizacji w szkole podstawowej i ponadpodstawowej, odnoszące się do integracji kształcenia. Należy zwrócić uwagę na sposób zapisu i podkreślenie obowiązku integracji kształcenia w realizowaniu zapisów podstawy programowej oraz założenia sprzyjające tej integracji (**slajdy 3, 4**) – 5 min.
3. Prowadzący omawia aspekty integracji w nauczaniu języka polskiego oraz typy integracji, w tym szczegółowe elementy tzw. trójkąta integracyjnego. Należy szczególnie zwrócić uwagę na wszystkie trzy obszary wskazane w trójkącie integracyjnym i ich wzajemne relacje. **Integracja poprzez metody** aktywizuje uczniów, rozwija różnorodne sprawności i inne sposoby percepcji; **integracja wokół postaw** pozwala na rozwijanie samokształcenia i kreatywności uczniów, kształtuje również system wartości; **integracja według materiału** w aspekcie wewnątrzprzedmiotowym pozwala łączyć umiejętności ze wszystkich obszarów podstawy programowej, a także otwiera wykorzystanie kontekstów interpretacyjnych, w tym kontekstów uwzględniających wiedzę z innych przedmiotów nauczanych w szkole (**slajdy 5, 6, 7**) – 13 min.
4. Prowadzący omawia znaczenie integracji wewnątrzprzedmiotowej dla rozwijania umiejętności interpretacji tekstów. Inicjuje dyskusję na temat znaczenia integracji wewnątrzprzedmiotowej w odczytaniu utworów literackich i innych tekstów kultury oraz prosi uczestników o podzielenie się doświadczeniem, w jaki sposób można rozwijać u nauczycieli potrzebę integracji treści wewnątrzprzedmiotowych w kształceniu polonistycznym. Po zakończonej dyskusji prowadzący proponuje pracę z tekstem literackim (**slajdy 8, 9**) – 10 min.
5. Prowadzący rozdaje uczestnikom wiersz Jarosława Marka Rymkiewicza *Czym jest klasycyzm?* (karta pracy 1), prosi o przeczytanie wiersza oraz sformułowanie do niego poleceń, a następnie prowadzi dyskusję na temat obszarów podstawy programowej, do której odsyłają polecenia (**slajd 10**) – 10 min.
6. Prowadzący prosi uczestników zajęć o uzupełnienie tabeli w karcie pracy i zapisanie umiejętności, które będą rozwijane w wyniku realizacji poleceń do wiersza Rymkiewicza. Konfrontuje propozycje uczestników z zapisami przygotowanymi w tabeli (**slajdy 11–15**) – 20 min.
7. Uczestnicy tworzą w grupach scenariusze lekcji poświęconej interpretacji wiersza Rymkiewicza. Prowadzący omawia wyniki pracy grup – 20 min.
8. Prowadzący omawia wykonanie ćwiczeń i podsumowuje zajęcia – 10 min.

KARTA PRACY 1

Jarosław Marek Rymkiewicz

Czym jest klasycyzm?

Czym jest klasycyzm

Niegdyś słuchał

Zgrzytu spróchniałych planet Dyskutował

Z koniem Platona z psem Freuda Mówił

Do gwiazdy po imieniu Miał

Sen jest pawiem w liściastych obłokach

Połyka perłę i serce mu pęka Rano nie

Kochał siebie Nic

Dziwnego Kochał

Tłustą kobietę zwaną Lucyperem Na

Kolanach prosił o Nic

Nie było mu dane Wyjeżdżał do

Paryża Tam

Zgrzytał zębami Pisał testament Darł

Testament Pisał

Testament Umierał za

Sonet dystych jamb spondej dopełniacz wiersz wolny za

Interpunkcję Aż Nie

Da się zaprzeczyć Był

Poetą

Dziś

Stuka do drzwi Budzi zmarłych Wkłada

Koszulę Budzi zmarłych Nakręca

Zegar Budzi zmarłych Kroi

Chleb Wysyła list Płacze w nocy Budzi

Zmarłych Zmarli

Zwilżają wargi końcem języka Krzy

Czą z głodu On

Karmi ich z ręki Nie wie czy

Jest poetą czy I to

Jest właśnie klasycyzm

Jarosław Marek Rymkiewicz, *Cicho ciszej. Wiersze wybrane z lat 1963–2002*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2003

1. Przeczytaj uważnie tekst i zwróć uwagę na sposób zapisu. Swoje obserwacje zapisz w punktach.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Przeanalizuj sposób zapisu zadań i ich rozbieżność w kolejnych wersach, a następnie wyjaśnij, jakie znaczenie dla sensu tekstu ma ten zabieg składniowo-wersyfikacyjny.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Przeczytaj podaną definicję klasycyzmu i odnieś ją do wiersza Rymkiewicza. Określ, które elementy podanej definicji można zastosować w analizie wiersza, a których wykorzystać nie można. Zapisz wnioski z analizy.

Klasycyzm (łac. *Classicus* = pierwszorzędny, wzorcowy, wyuczony) – prąd literacki, którego pierwsze objawy wystąpiły w literaturze europejskiej w XVI w. we Włoszech. [...] Jego początki wiążą się z renesansowym zwrotem do antyku. Tendencje te rozwinięte zostały w XVII wieku we Francji. [...] Klasycyzm uznawał za cel sztuki osiągnięcie doskonałości w realizacji piękna i prawdy, jako zaakceptowanych przez rozum, trwałych i uniwersalnych wartości. Cel ten był osiąganym przez imitację wzorów artystycznych utrwalonych w dziełach antycznych oraz przez imitację natury, pojmowanej jako odkryta przez rozum istota rzeczy, jako to, co ogólne i powszechne. Wyobraźni i uczuciu przeciwstawił klasycyzm rozum, przypisując mu podstawową rolę w tworzeniu sztuki i formułowaniu ponadczasowych zasad określających tematykę i budowę dzieł literackich.

Michał Głowiński, Teresa Kostkiewiczowa, Aleksandra Okopień-Sławińska, Janusz Sławiński, *Słownik terminów literackich*, Ossolineum, Wrocław 2002

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Wyjaśnij, jakiej odpowiedzi autor tekstu *Czym jest klasycyzm?* udziela na pytanie postawione w tytule wiersza. Wykorzystaj wnioski i analizy z poprzednich ćwiczeń.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

MODUŁ 2

Część 2

Autorzy: dr Renata Bryzek, dr Wioletta Kozak

Temat: Rola kontekstów w czytaniu utworów literackich i odbiorze tekstów kultury

Czas: 2 godz. dydaktyczne

Cele zajęć:

Uczestnik po zajęciach:

- zna wymagania szczegółowe odnoszące się do wykorzystania kontekstów w interpretacji utworów i odbiorze tekstów kultury
- zna strategię interpretacji dzieła malarskiego
- zna sposoby formułowania tezy interpretacyjnej
- zna strategię przekładu intersemiotycznego
- rozumie sposób budowania toku interpretacyjnego
- interpretuje utwory literackie i teksty kultury w różnorodnych kontekstach
- stosuje różne metodologie czytania tekstów kultury, w tym intertekstualną

Metody pracy:

- elementy wykładu
- praca w grupach
- dyskusja
- wymiana doświadczeń

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa

Materiały dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna
- podstawa programowa języka polskiego
- karta pracy 1
- karta pracy 2
- karta pracy 3
- karta pracy 4

Przebieg zajęć:

1. Czynności organizacyjne – 2 min.

2. Prowadzący omawia cztery porządki lekturowe, stanowiące podstawę wyboru lektur obowiązkowych w podstawie programowej. Przypomina uczestnikom spotkania wymagania podstawy programowej dotyczące roli kontekstów w czytaniu utworów literackich. Jest to szczególnie ważne, ponieważ konteksty w podstawie programowej z 2012 r. zostały mocno ograniczone. Prowadzący zwraca uwagę na wymaganie 12), które odnosi się do lektur poznawanych w szkole podstawowej. Uczniów obowiązuje znajomość treści i zagadnień wskazanych pozycji oraz umiejętność interpretacji poznawanej w szkole ponadpodstawowej literatury w ich kontekście. Porównaj zapisy na poziomie podstawowym z wymaganiami poziomu rozszerzonego (**slajdy 16–19**) – 5 min.
3. Prowadzący omawia, jak zostały zdefiniowane konteksty w obszarze 2.: Odbiór tekstów kultury. Zwraca uwagę na różnorodne dziedziny kultury, do których konteksty się odnoszą (**slajd 20**) – 3 min.
4. Prowadzący inicjuje dyskusję na temat znaczenia kontekstów w odczytaniu utworów literackich i innych tekstów kultury. Prosi uczestników o podzielenie się doświadczeniem, w jaki sposób wykorzystują konteksty w pracy nad tekstem literackim. Po zakończonej dyskusji konfrontuje doświadczenia uczestników z przygotowanymi założeniami (**slajdy 2, 22**) – 5 min.
5. Prowadzący rozdaje uczestnikom wiersz Stanisława Balińskiego *O tamtej* z karty pracy 1. Prosi o przeczytanie wiersza oraz jego interpretację. Prowadzi dyskusję i prosi o znalezienie w tekście utworu miejsc, które potwierdzają przyjętą interpretację (**slajd 23**) – 5 min.
6. Prowadzący podaje dodatkowe informacje na temat tekstu (**slajdy 24, 25, 26**). Pyta, czy zmieniają one sposób odczytania wiersza. Dyskusja: dlaczego tak, dlaczego nie – 10 min.
7. W tej sekwencji zajęć uczestnicy zajmą się wykorzystaniem kontekstów ikonicznych przy interpretacji utworu literackiego. Prowadzący najpierw rozdaje uczestnikom kartę pracy 2, zawierającą reprodukcje dwóch obrazów – Mehoffera i Rousseau (**slajd 27**). Prowadzi dyskusję na temat wrażenia i odbioru dzieł, a następnie prosi uczestników o stworzenie w grupach kryteriów ich porównania. Prowadzący konfrontuje pracę uczestników z propozycją zamieszczoną na **slajdzie 28**. Zwraca uwagę w szczególności na ostatni punkt, czyli odczytanie tekstów na poziomie znaczeń symbolicznych – 10 min.
8. Prowadzący poleca uczestnikom przeczytanie wiersza Bolesława Leśmiana *Metafizyka* z karty pracy 3 (**slajd 29**), a następnie prosi o jego interpretację oraz przygotowanie w grupach zadań/poleceń dla uczniów, dzięki którym można odkryć sensy ukryte utworu. Poprosi także o znalezienie punktów wspólnych wszystkich trzech dzieł i zaprojektowanie lekcji z ich wykorzystaniem. Po wykonaniu przez uczestników ćwiczenia omawia rezultaty, na koniec pokazuje propozycję przedstawioną na **slajdach 30, 31** – 20 min.

9. Prowadzący dzieli uczestników na grupy. Uczestnicy dostają w grupach zestaw tekstów do zaprojektowania lekcji – karta pracy 4. Dwie grupy przygotowują lekcję dla uczniów uczących się tylko w zakresie podstawowym, dwie pozostałe – na poziomie rozszerzonym. Prowadzący omawia ćwiczenia wykonane w każdej grupie i zwraca uwagę na poprawność pracy uczestników – 25 min.
10. Prowadzący omawia wykonane ćwiczenie – 5 min.

KARTA PRACY 1

Stanisław Baliński

O tamtej

Z tamtą było kapryśnie i było niepewnie,
Gdy prosiłeś o serce, drwiła z ciebie płocha,
A gdy chciałeś porzucić, wzywała cię rzewnie,
Trudno ją było lubić, trzeba było kochać.

Ta nigdy nie jest zmienna i nie jest powiewna,
Ma uśmiech pogodniejszy i słowa łaskawsze,
Możesz jej ufać wiernie, nie zdradzi – rzecz pewna,
A kiedy powie słowo, dotrzymuje zawsze.

Tamta mnie opuściła, tamtej nie ma ze mną,
Ta przyszła i uściskiem objęła serdecznie,
I chociaż mi z nią dobrze i chociaż bezpiecznie,
Za tamtą mi jest smutno, za tamtą mi ciemno...

Stanisław Baliński, *Peregrynacje. Poezje wybrane 1928–1980*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1982

Przedstaw interpretację wiersza.

KARTA PRACY 2



Józef Mehoffer *Dziwny ogród*, 1903, Muzeum Narodowe w Warszawie

https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:J%C3%B3zef_Mehoffer,_Dziwny_ogr%C3%B3d.jpg



Henri Rousseau *Zaklinaczka węży*, 1907, Musée d'Orsay w Paryżu

https://pl.wikipedia.org/wiki/Zaklinaczka_w%C4%99%C5%BCy

KARTA PRACY 3

Bolesław Leśmian

Metafizyka

Kraina, gdzie żyć łatwiej i konać mniej trudno –
Gdzie wieczność już nie tajnie wystawa na straży
Trosk doczesnych – gdzie bardziej jest bosko niż ludno –
I gdzie każdy za wszystkich nie cierpi - lecz marzy!

Są tu sady bez wyjścia i groble, nad szybą
Owej rzeki wyśnione, co kiedyś wytryśnie –
I niejeden tu pałac w zagąszczu ci błysnie,
Godny tego, by nie był niczyją siedzibą!

Są tu w lasach mrowiska wzniesione nad drogą,
Gdzie wre praca snów rojnych - odwieczna i bratnia –
I jest tu owa cisza błękitna, ostatnia
Z tych, co jeszcze na uśmiech zdobywać się mogą.

Tylko czasem na polu jakiś krzyż skrzydlaty
Wiatraka mielącego mgły marzeń i ciernie,
Brakiem Boga na sobie złąkniony niezmiernie,
Szaleje i skrzydłami uderza w zaświaty!

Bywalec tych uroczysk, powabnych swym tronem,
Umie błysków najmniejszą wyśledzić nieznacność
I w szczelinie pomiędzy istnieniem a zgonem
Dojrzeć gwiazdę niezgorszą, lub niezłą opatrność...

Lecz się nigdy nie strwoży, rozumnie zbłąkany,
Bezkrólewem w niebiosach lub własnego cienia
Zgubą w jarach – lub zbytnią łatwością zamiany

Jednych cudów na drugie... Niech cud się też zmienia!

Jego tylko tu nęci nie zwiedzona grotą
Lub kwiat jeszcze nie znany, lub muszla co rzadsza –
I na wszelki przypadek wtórego żywota
Duszę swoją w te dziwy chętnie zaopatrzają...

On tu przyszedł sam przez się, by własne szaleństwo
Karmić stawą najlepszą na ziemi i niebie –
I nad brzegiem przepaści wytańczyć dla siebie
Jeden lęk drogocenny lub niebezpieczeństwo!...

Bolesław Leśmian, *Poezje wybrane*, Ossolineum, Wrocław 1983

KARTA PRACY 4

Tekst filozoficzny

Roman Ingarden

Człowiek i czas

W stałym biegu i nieustannej nowości czasu czuję się wciąż tym samym człowiekiem w pierwotnym poczuciu, że i w przyszłości pozostanę sobą. [...] Ja jestem mianowicie wedle tego poczucia trwałym bytem, natomiast przeżycia moje są tylko przejściowymi uzewnętrznieniami, przejawami mnie samego. [...] niezależny od czasu, nie czuję się przez jego upływ zagrożony, jak gdybym nie „przyjmował do wiadomości” czasu i nieustannego przemijania wszelkiej rzeczywistości. Nie biorę czasu „w rachubę”, nie troszczę się o niego. Wszelka abstrakcyjna wiedza o stałym przemijaniu zdarzeń w otaczającym mnie świecie i we mnie samym nie może w niczym zmienić poczucia, że czas jest dla mnie samego zupełnie bez znaczenia. Albowiem – w tej postawie – wydaje się, że przemijanie nie płynie z istoty czasu lub z istoty bytu, lecz tylko z natury dziania się (stawania się). Ja jednak, który nie jestem dzianiem się, lecz czymś istniejącym, pozostaję w czasie. [...] czas [...] sphywa jakby po mnie, pozostawia mię nienaruszonym.

I nie tylko ja sam pozostaję – jak mniemam – w tym samym czasie. Także i co do innych ludzi wydaje mi się, że i oni pozostają, że i oni są wciąż ci i tacy sami [...]. I rzeczy także, te same domy, ulice, miasta, wczoraj i dziś [...]. Mimo wszystkich zdarzeń, wypadków, zmian, których jestem świadkiem, świat wydaje mi się wciąż ten sam i tak samo pozostaje, jak ja tym świecie. Jakby „sphywały” po nim wszystkie zmiany, jakby czasu nie było.

Nie każda epoka chwyta w bezpośrednim doświadczeniu uwarunkowanie i przypadkowość wszystkiego, co rzeczywiste. I nie każdy z nas i nie w ciągu całego swego życia zdaje sobie z tego sprawę. Dopiero gdy jesteśmy świadkami tego, jak w gruzy rozpadają się moce, które nam się wydawały niewzruszone [...], jeżeli wreszcie w sobie samych odkrywamy możliwość nieistnienia – wówczas dopiero widzimy, że ów trwały byt [...] jest przecież przelotny i ułomny [...]. Wówczas wiemy wreszcie, że nie jesteśmy panami czasu, lecz że czas włada nami: ostatecznie ni ma żadnego znaczenia, co robimy i jak staramy się siebie ukształtować – czas upływa, a my starzejemy się w nim i przemijamy, wydani bez ratunku jego upływowi.

Bez względu na to, jak bardzo [...] uważamy się za byt trwały i niezawisły od czasu, zawsze znajdujemy się jakby na ostrzu noża między dwiema otchłaniami niebytu: tego, czego już nie ma, i tego, co jeszcze nie istnieje. Zarazem i sama terażniejszość zmienia radykalnie swe oblicze. Zamiast być fazą jednoznacznie jakościowo określoną przez swe wypełnienie, przekształca się ona w pozbawione wszelkiej jakości punktualne „teraz”, które nic w sobie zawrzeć nie może, albowiem nie ma żadnej rozpiętości.

Książeczka o człowieku, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1987

Tekst literacki

Wisława Szymborska

Ludzie na moście

Dziwna planeta i dziwni na niej ci ludzie.
Ulegają czasowi, ale nie chcą go uznać.
Mają sposoby, żeby swój sprzeciw wyrazić.
Robią obrazki jak na przykład ten:

Nic szczególnego na pierwszy rzut oka.
Widać wodę.
Widać jeden z jej brzegów.
Widać czółno mozolnie płynące pod prąd.
Widać nad wodą most i widać ludzi na
moście.

Ludzie wyraźnie przyspieszają kroku,
bo właśnie z ciemnej chmury
zaczął deszcz ostro zacinać.

Całą rzecz w tym, że nic nie dzieje się dalej.
Chmura nie zmienia barwy ani kształtu.
Deszcz ani się nie wzmaga, ani nie ustaje.
Czółno płynie bez ruchu.
Ludzie na moście biegną
ściśle tam, co przed chwilą.

Trudno tu obejść się bez komentarza:
To nie jest wcale obrazek niewinny.
Zatrzymano tu czas.
Przestano liczyć się z prawami jego.
Pozbawiono go wpływu na rozwój
wypadków.

Zlekceważono go i znieważono.
Za sprawą buntownika,
jakiegoś Hiroshige Utagawy,
(istoty, która zresztą
dawno i jak należy minęła),
czas potknął się i upadł.

Może to tylko psota bez znaczenia,
wybryk na skalę paru zaledwie galaktyk,
na wszelki jednak wypadek
dodajmy, co następuje:
Bywa tu w dobrym tonie
wysoko sobie cenić ten obrazek,
zachwycać się nim i wzruszać od pokoleń.

Są tacy, którym i to nie wystarcza.
Słyszą nawet szum deszczu,

czują chłód kropel na karkach i plecach,
patrzą na most i ludzi,
jakby widzieli tam siebie,
w tym samym biegu nigdy nie dobiegającym
drogą bez końca, wiecznie do odbycia
i wierzą w swoimuchwalstwie,
że tak jest rzeczywiście.

Wisława Szymborska, *Ludzie na moście*, Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, Warszawa 1988

Tekst ikoniczny



JĘZYK POLSKI

SCENARIUSZ WARSZTATU

Moduł 3

Autorzy: dr Renata Bryzek, dr Wioletta Kozak

Temat: Między rozprawką a esejem... Szkic krytyczny na lekcjach języka polskiego w szkole ponadpodstawowej

Cele zajęć:

Uczestnik po zajęciach:

- definiuje szkic krytyczny jako gatunek wypowiedzi pisemnej
- odróżnia szkic krytyczny od rozprawki, eseju, rozpoznaje szkic krytyczny, wskazuje jego wyróżniki
- określa temat i główne myśli wybranego szkicu krytycznego
- sporządza plan dekompozycyjny wybranego szkicu krytycznego
- charakteryzuje język i styl wybranego szkicu krytycznego
- określa cechy szkicu krytycznego

Metody pracy:

- miniwykład
- problemowa
- dyskusja
- burza mózgów
- mapa mentalna
- praca z tekstem

Formy pracy:

- indywidualna
- jednostkowa
- grupowa

Materiały dydaktyczne:

- podstawa programowa języka polskiego (szkoła podstawowa i ponadpodstawowa)
- *Informator o egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego od roku szkolnego 2018/2019*
- prezentacja multimedialna
- karta pracy
- papier, flamastry

Przebieg zajęć:

1. Prowadzący przedstawia informacje o tematyce, celach i treściach zajęć, ustala zasady współpracy, rozdaje kserokopie podstawy programowej (**slajdy 2, 3**) – 2 min.
2. Prowadzący prosi uczestników o przywołanie zapisów dotyczących wypowiedzi argumentacyjnych w szkole podstawowej i ponadpodstawowej (wykorzystanie podstaw programowych, *Informatora o egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego od roku szkolnego 2018/2019*, zwrócenie uwagi na zapisy w podstawach programowych – ogólne: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym i szczegółowe: gatunki wypowiedzi pisemnych – rozprawka, przemówienie, szkic krytyczny, szkic interpretacyjny, interpretacja porównawcza, esej); (**slajdy 4–6**) – 3 min.
3. Prowadzący zwięźle przedstawia wyróżniki wypowiedzi argumentacyjnej i strukturę argumentacji (**slajdy 7–10**) – 2 min.
4. Prowadzący prosi uczestników o przypomnienie wyróżników gatunkowych rozprawki jako gatunku szkolnej wypowiedzi pisemnej oraz typów rozprawek i odmian kompozycyjnych. Uzupełnia wypowiedzi, korzystając z zapisów na **slajdach 13–17**, jeżeli jest taka potrzeba. Podsumowuje wypowiedzi uczestników (**slajd 18**) – 3 min.
5. Prowadzący przedstawia informacje na temat eseju, tekstu krytycznego, artykułu, szkicu krytycznego, wskazuje podobieństwa i różnice pomiędzy szkicem krytycznym (przedstawianym często jako odmiana eseju) i esejem, (miniwykład ilustrowany prezentacją multimedialną, wymiana doświadczeń); (**slajdy 19–30**) – 7 min.
6. Prowadzący rozdaje uczestnikom przygotowany do analizy tekst oraz kartę pracy zawierającą polecenia. Krótko sygnalizuje planowane działania przed lekturą szkicu i po jego analizie, omawia budowę i rodzaje akapitów (**slajdy 30–39**) – 5 min.
7. Prowadzący prosi uczestników o uważną lekturę tekstu i jego analizę według podanych kryteriów [szkic Wita Starnawskiego *Pierwsze spotkanie z Conradem (Nostromo)* oraz karta pracy – analiza szkicu krytycznego są zamieszczone w *Vademecum* jako załączniki]:
 - a. Przygotowanie do analizy szkicu przed przeczytaniem tekstu. Prowadzący omawia

- sposób przygotowania uczniów do pracy z tekstem, może też polecić uczestnikom wybrane zasoby internetowe **(slajdy 40–41)** – 3 min.
- b. Analiza treści przykładowego szkicu krytycznego (przeczytanie tekstu, określenie tematu, głównych myśli tekstu); **(slajdy 42–44)** – 12 min.
 - c. Analiza budowy tekstu. Praca z tekstem w czterech grupach (wymiana doświadczeń: analiza akapitów jako całości treściowych). Wspólne wyciągnięcie wniosków **(slajdy 45–54)** – 15 min.
 - d. Sporządzenie planu dekompozycyjnego szkicu, wyróżnienie głównych części kompozycyjnych, określenie sposobu ich powiązania, budowania wyводу myślowego. Wymienienie wskaźników nawiązania, spójności tekstu pomiędzy poszczególnymi akapitami **(slajdy 55–60)** – 10 min.
 - e. Określenie sposobu prowadzenia narracji, określenie relacji nadawczo-odbiorczych **(slajdy 61–62)** – 10 min.
 - f. Analiza warstwy językowej, określenie wyróżników stylu szkicu krytycznego (praca z tekstem: przedstawienie leksyki, składni, wyciągnięcie wniosków, określenie wyróżników stylu); **(slajdy 63–64)** – 10 min.
8. Prowadzący określa cechy szkicu krytycznego na podstawie przeanalizowanego tekstu. Wyciąga z uczestnikami wspólne wnioski: I. Temat, II. Struktura i kompozycja, III. Narracja, IV. Styl i język); **(slajdy 65–66)** – 5 min.
9. Prowadzący podsumowuje zajęcia. Ewaluacja pracy **(slajd 67)** – 3 min.

JEZYK POLSKI

SCENARIUSZ WARSZTATU

Moduł 4

Autorzy: dr Renata Bryzek, dr Wioletta Kozak

Temat: Od tekstów literackich do tekstu własnego – tworzenie szkicu krytycznego

Czas: 2 godziny dydaktyczne

Cele zajęć:

Uczestnik po zajęciach:

- odróżnia szkic krytyczny od recenzji i eseju
- analizuje teksty literackie i określa łączące je elementy
- tworzy temat szkicu krytycznego
- tworzy plan kompozycyjny szkicu krytycznego (ramowy i szczegółowy)
- redaguje szkic krytyczny, dokonuje korekt
- wymienia i omawia cechy szkicu krytycznego jako szkolnej formy wypowiedzi pisemnej

Metody pracy:

- miniwykład
- problemowa
- dyskusja
- burza mózgów
- mapa mentalna
- praca z tekstem

Formy pracy:

- indywidualna
- jednostkowa
- grupowa

Materiały dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna
- wybrane teksty literackie
- karta pracy
- papier, flamastry

Przebieg zajęć:

1. Prowadzący przedstawia informacje o tematyce, celach i treściach zajęć, ustala zasady współpracy podczas zajęć (**slajd 2**) – 2 min.
2. Prowadzący prosi uczestników o przeczytanie podanych tekstów, krótkie ich przedstawienie i określenie gatunku (praca w 4 grupach). Następnie podsumowuje wypowiedzi uczestników i przypomina wyróżniki szkicu krytycznego (**slajdy 3–5**) – 13 min.
3. Prowadzący rozdaje przygotowane do analizy teksty. Poprosi o ich uważną lekturę (teksty i karty pracy zostały umieszczone w *Vademecum* jako załączniki) – 5 min.
4. Uczestnicy tworzą szkic krytyczny:
 - a. po przeczytaniu przygotowanych przez prowadzącego tekstów, które mają stać się podstawą do wyboru tematu i zredagowania szkicu krytycznego, uczestnicy podają zagadnienia, które mogą stać się podstawą do tworzenia szkicu krytycznego (burza mózgów: wybór jednego zagadnienia), redagują temat szkicu (karta pracy); (**slajdy 9 – 11**) – 5 min;
 - b. uczestnicy gromadzą podstawowe informacje o autorze, utworach, wskazują i omawiają konteksty (karta pracy); (**slajdy 12–15**) – 5 min;
 - c. prowadzący prosi o stworzenie ramowego planu kompozycyjnego szkicu krytycznego (burza mózgów/praca w grupach); (karta pracy); (**slajd 16**) – 5 min;
 - d. prowadzący prosi o opracowanie szczegółowego planu kompozycyjnego szkicu krytycznego (podział w grupach, szczegółowe opracowanie przez członków grup punktów ramowego planu kompozycyjnego, prezentacja wyników z uwzględnieniem logiki wyводу i korekta planu szczegółowego na forum grupy); (karta pracy); (**slajd 17**) – 7 min;
 - e. prowadzący prosi o zgromadzenie informacji i słownictwa na wybrany przez uczestników temat (burza mózgów, wymiana doświadczeń); (karta pracy); (**slajd 18**) – 3 min;
 - f. uczestnicy redagują części kompozycyjne szkicu krytycznego, odpowiadające uszczegółowionym punktom planu ramowego (praca w grupach nad punktami

- planu, zapisanie akapitów tekstu na przygotowanych kartkach papieru), prowadzący przypomina o rodzajach akapitów (karta pracy); **(slajdy 19–20)** – 10 min;
- g. uczestnicy łączą w całość treściową, kompozycyjną, stylistyczną części tekstów stworzone w grupach, wprowadzają korekty językowe, stylistyczne, prowadzący sygnalizuje rodzaje ćwiczeń do wykorzystania w doskonaleniu umiejętności redagowania szkicu krytycznego **(slajdy 2–24)** – 13 min.
5. Ewaluacja pracy:
- głośne odczytanie wspólnie stworzonego tekstu (przez wybraną grupę lub grupy);
 - określenie wyróżników szkicu krytycznego jako szkolnej formy wypowiedzi pisemnej (burza mózgów, mapa mentalna);
 - dyskusja – doskonalenie umiejętności tworzenia szkicu krytycznego (szanse i zagrożenia); **(slajdy 25–29)** – 20 min.
6. Prowadzący podsumowuje zajęcia – 2 min.

vademecum.ore.edu.pl